

07. UPRAVLJANJE HEMIKALIJAMA

PREGLED

Zakonodavni okvir stvoren usvajanjem Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidnim proizvodima, kao i odgovarajućih podzakonskih propisa, uspostavio je savremeni sistem upravljanja hemikalijama, koji je u značajnoj meri usaglašen sa propisima EU. Potrebno je nastaviti sa njegovim daljim razvojem, kako kroz dalju harmonizaciju uzimajući u obzir nove uredbe EU, kao i izmene i dopune postojećih, tako i jačanjem kapaciteta neophodnih za sprovođenje propisa. Posle perioda u kome je proces harmonizacije bio delimično usporen, u toku 2017. godine postignut je izvestan napredak, naročito u pogledu ažuriranja propisa koji se odnose na klasifikaciju i obeležavanje hemikalija radi njihovog prilagođavanja u pogledu tehničkog i naučnog napretka (ATP).⁹¹ Uredba o biocidnim proizvodima još uvek inkorporirana u nacionalno zakonodavstvo.

U pogledu administrativnih kapaciteta za obavljanje stručnih poslova, u ovoj oblasti nije došlo do značajnih promena u odnosu na kapacitete u prethodnom periodu, iako je novim Pravilnikom o sistematizaciji radnih mesta nadležnog ministarstva predviđeno značajno povećanje broja zaposlenih koji rade na poslovima upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima. S obzirom na to da postoji nedostatak stručnih kapaciteta za procenu rizika od biocidnih proizvoda, nadležni organ je organizovao obuke za predstavnike naučne zajednice u cilju jačanja njihovih kapaciteta i kasnijeg uključivanja u poslove regulatorne procene rizika, što treba pozdraviti i sa čim je potrebno nastaviti u narednom periodu.

U vezi sa dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama (POPs), i s obzirom na to da još uvek nije usvojen ažurirani Nacionalni implementacioni plan (NIP) za sprovođenje Stokholmske konvencije o POPs od strane Vlade RS, mada je pripremljen još 2015. godine, otežano je sprovođenje aktivnosti iz specifičnih akcionih planova koji su sastavni deo ažuriranog NIP-a, a naročito nastavak sprovođenja monitoringa POPs na osnovu uspostavljenih aktivnosti programa za merenje nivoa POPs u životnoj sredini i hrani, kao i uključivanje novih POPs u postojeći program.

Sistem finansiranja upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima nije u saglasnosti sa osnovnim principima utvrđenim EU propisima koji uređuju upravljanje hemikalijama, kao i naknade, prema kojima troškove u vezi sa regulatornim postupcima u pogledu hemikalija i biocidnih proizvoda moraju snositi privredni subjekti koji od njihovog stavljanja u promet ostvaruju prihode.

ZAKONODAVNI OKVIR

Zakonodavni okvir stvoren usvajanjem Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidnim proizvodima i odgovarajućih podzakonskih propisa uspostavio je savremeni sistem upravljanja hemikalijama po principima iz EU. Zakon o hemikalijama je u velikoj meri usklađen sa REACH uredbom (EU 1907/2006), sa izuzetkom odredbi za čije je

sprovođenje neophodno članstvo u EU, kao što su postupci registracije i autorizacije. **Neophodno je nastaviti sa daljim razvojem zakonodavnog okvira, kako kroz dalju harmonizaciju propisa uzimajući u obzir nove uredbe EU, kao i izmene i dopune postojećih, tako i jačanjem kapaciteta neophodnih za sprovođenje propisa.**

Iako je došlo do usporavanja procesa dalje harmonizacije sa izmenama i dopunama relevantnih propisa EU koje su u EU usvojene nakon 2012. godine, što je detaljno analizirano u prethodnim izveštajima, u toku 2017. godine postignut je izvestan napredak.

U pogledu ažuriranja propisa koji se odnose na klasifikaciju i obeležavanje hemikalija radi njihovog prilagođavanja u pogledu tehničkog i naučnog napretka, došlo je do pozitivnog pomaka. Naime, u toku 2017. godine donesen je Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o klasifikaciji, pakovanju, obeležavanju i reklamiranju hemikalije i određenog proizvoda u skladu sa Globalno harmonizovanim sistemom za klasifikaciju i obeležavanje UN („Službeni glasnik RS“, broj 52/17) i ažuriran je Pravilnik o Spisku klasifikovanih supstanci („Službeni glasnik RS“, broj 50/17), čime je naša legislativa usklađena sa EU do sedmog ATP. Međutim, potrebno je nastaviti dalje usklađivanje s obzirom na to da su u EU ovi propisi dodatno ažurirani (ATP 8, 9 i 10) i da njihova primena u EU počinje u različitim periodima u toku 2018. godine. Ističemo da je redovno usaglašavanje ovih propisa od izuzetne važnosti, naročito imajući u vidu da kašnjenje u ažuriranju Spiska klasifikovanih supstanci ima za posledicu odstupanje podataka o harmonizovano klasifikovanim supstancama u Srbiji i EU. Stoga u pojedinim slučajevima dolazi do odstupanja prilikom implementacije propisanih odredbi o klasifikaciji i obeležavanju istih supstanci i smeša kada su na tržištu EU i RS, što je u suprotnosti sa osnovnim ciljem **Globalno harmonizovanog sistema klasifikacije i obeležavanja hemikalija (GHS) da na svim tržištima hemikalije budu klasifikovane i obeležene prema istim pravilima, odnosno na isti način**, što može imati za posledicu teškoće u pogledu slobodnog prometa hemikalija iz uvoza, kao i zaštitu zdravlja ljudi i životne sredine.

U cilju ažuriranja propisa kojima se uređuju ograničenja i zabrane proizvodnje, stavljanja u promet i korišćenja hemikalija, u toku 2017. godine usvojene su njihove izmene i dopune („Službeni glasnik RS“, broj 44/2017). Međutim, potrebno je dalje usklađivanje sa amandmanima na Aneks XVII REACH, naročito Uredbom EU 2016/2235 od decembra 2016. godine, kojom se zabranjuje/ograničava upotreba bisfenola A u termalnom papiru u koncentraciji većoj ili jednakoj 0,02%, a koja u EU počinje da se primenjuje od 2. januara 2020. godine. Na osnovu NPAA⁹² planirano je da ovi amandmani stupe na snagu u prvom kvartalu 2018.

Republika Srbija je preuzela Uredbe EK o izmenama i dopunama Uredbe EK broj 850/2004 o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama (POPs) u nacionalno zakonodavstvo, i to kroz usvajanje Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o ograničenjima i zabrani proizvodnje, stavljanja u promet i korišćenja hemikalija („Službeni glasnik RS“, broj 44/17) i Pravilnika o izmeni Pravilnika o listi POPs materija, načinu i postupku za upravljanje POPs otpadom i graničnim vrednostima koncentracija

⁹¹ Eng. *Adoption to technical progress* (ATP).

⁹² Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina EU (NPAA) – treća revizija (februar 2018), Ministarstvo za evropske integracije.

POPs materija koje se odnose na odlaganje otpada koji sadrži ili je kontaminiran POPs materijama („Službeni glasnik RS“, broj 17/17). Međutim, ovde je važno napomenuti da Vlada RS još uvek nije usvojila ažurirani Nacionalni implementacioni plan (NIP) za sprovođenje Stokholmske konvencije o POPs, iako je pripremljen još 2015. godine, tako da je otežano sprovođenje aktivnosti definisanih specifičnim akcionim planovima koji su sastavni deo ažuriranog NIP-a.

Sredinom 2016. godine donesena je Lista supstanci kandidata za Listu supstanci koje izazivaju zabrinutost (SVHC), olakšavajući na taj način ostvarivanje prava potrošača na informacije o SVHC u proizvodima. Međutim, potrebno je nastaviti dalje usklađivanje s obzirom na to da je u EU ova Lista dodatno ažurirana stavljajući na Listu, između ostalih, supstancu bisfenol A (BPA) koja je u širokoj upotrebi. Lista supstanci koja izaziva zabrinutost je dopunjena krajem 2016. godine („Službeni glasnik RS“, broj 101/2016), tako da je potrebno nastaviti dalje usaglašavanje sa Uredbom EU 2017/999, s obzirom na to da se u EU na toj listi nalaze 43 supstance, a u Srbiji 31. Na osnovu NPAA, ove aktivnosti su planirane za II kvartal 2018.

Postoji značajno kašnjenje u procesu usklađivanja propisa koji se odnose na metode ispitivanja opasnih svojstava hemikalija koji od 2012. nisu ažurirani.

Uredba o biocidnim proizvodima (528/2012/EU) nije preuzeta u nacionalno zakonodavstvo. Od 2009. godine kada je Zakon o biocidnim proizvodima stupio na snagu, nadležni organ sprovodi nacionalni postupak na osnovu kojeg se biocidni proizvodi stavljaju u promet, odnosno postupak upisa biocidnog proizvoda u Privremenu listu za dostavljanje tehničkog dosijea. Izrada nacrtu novog Zakona o biocidnim proizvodima radi njegovog usklađivanja sa Uredbom o biocidnim proizvodima započeta je u toku 2017. godine, a planirani rok za usvajanje predloga zakona, na osnovu NPAA, jeste četvrti kvartal 2018. godine. Donošenje novog zakona planirano je za drugi kvartal 2019. godine. U toku 2017. godine ažurirana je Lista biocidnih proizvoda upisanih u Registar biocidnih proizvoda u 2015. i 2016. godini, kao i Pravilnik o sadržini osnovnih informacija o biocidnom proizvodu i aktivnoj supstanci u tom biocidnom proizvodu („Službeni glasnik RS“, broj 64/17).

U pogledu administrativnih kapaciteta za obavljanje stručnih poslova u ovoj oblasti nije došlo do značajnih promena u odnosu na kapacitete u prethodnom periodu. Iako je novim Pravilnikom o sistematizaciji radnih mesta nadležnog ministarstva predviđeno značajno povećanje broja zaposlenih koji rade na poslovima upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima, mora se uzeti u obzir da je ograničenje broja zaposlenih u državnim organima i dalje na snazi, tako da nije realno očekivati da će se stvoriti mogućnosti za značajnije jačanje administrativnih i stručnih kapaciteta u okviru novoformiranog Ministarstva za zaštitu životne sredine, iako je to neophodno kako bi se dostigao nivo neophodan za sprovođenje propisa.

Za izvršavanje svih obaveza koje će nadležni organ imati u skladu sa novim Zakonom o biocidnim proizvodima u periodu do pristupanja EU, odnosno za punu implementaciju nakon pristupanja, neophodno je dalje jačanje stručnih kapaciteta administracije koja radi na ovim poslovima. S obzirom na to da postoji nedostatak stručnih kapaciteta za procenu rizika od biocidnih proizvoda, važno je napomenuti, da su kroz

realizaciju projektnih aktivnosti u okviru međunarodnog projekta⁹³ u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima, organizovane obuke za predstavnike ne samo državnih organa koji rade na ovim poslovima, već i za **predstavnike naučne zajednice u cilju jačanja njihovih kapaciteta za efektivno sprovođenje zakonskih propisa, pre svega za poslove regulatorne procene rizika.** Plan je da nadležni organ koristi podršku naučnog sektora, tako što će izvršne poslove kao što je evaluacija supstance, procena određenih delova dosijea za biocidne proizvode za koje su potrebna specifična znanja, poveriti naučnim institucijama ili pojedinačnim ekspertima. **Uspostavljanje mehanizma za unapređenje kapaciteta eksternih stručnjaka i njihovo angažovanje na poslovima regulatorne procene rizika potrebno je ne samo za biocidne proizvode, već i za hemikalije,** s obzirom na to da posle pridruživanja Srbije Evropskoj uniji postoji obaveza u pogledu učešća nacionalnih kapaciteta država članica u postupcima koje se centralizovano sprovode u EU u ovoj oblasti. Takođe, identifikovan je nedostatak stručnih kapaciteta za izradu i podnošenje predloga za harmonizovanu klasifikaciju i obeležavanje supstanci, jer je očigledno da nadležni organ do sada nije izvršavao ove poslove.

Važno je napomenuti da je u toku projekat „Procena kapaciteta za implementaciju Minamata konvencije o živi u Republici Srbiji“, koji će biti završen u drugom kvartalu 2018. godine i koji će pružiti osnovu za obezbeđivanje i dalji razvoj potrebnih kapaciteta za implementaciju Uredbe o živi (2017/852).

SPROVOĐENJE PROPISA

Za **poslove u vezi sa sprovođenjem upravnih postupaka** u ovoj oblasti zaduženo je Odeljenje za hemikalije pri Ministarstvu zaštite životne sredine. Propisani upravni postupci se sprovode, ali s obzirom na obim i sadržaj dokumentacije koja se zahteva pri ovim postupcima, i imajući u vidu poverljivost pojedinih podataka, neophodno je sprovođenje ovih postupaka unaprediti i ubrzati kroz **razvijanje savremenog sistema elektronske dostave podataka** sa odgovarajućom zaštitom i striktno definisanim nivoima pristupa podacima. Ova potreba je identifikovana u okviru Nacrta akcionog plana Nacionalnog programa zaštite životne sredine (NPEP) za period 2015–2019. godine kao mera za unapređenje postupka upisa hemikalija u Registar hemikalija, ali isti pristup treba primeniti i kada je reč o upravnim postupcima u vezi sa biocidnim proizvodima.

Inspeksijski nadzor nad primenom propisa kojima se uređuju hemikalije i biocidni proizvodi u nadležnosti je inspekcije za zaštitu životne sredine, sanitarne inspekcije i tržišne inspekcije, kao i veterinarske inspekcije koja vrši nadzor nad korišćenjem biocidnih proizvoda u objektima u kojima se obavlja veterinarska delatnost. **Zakonom o hemikalijama predviđeno je da nadležne inspekcije sporazumom obrazuju Zajedničko telo radi planiranja, praćenja, usklađivanja i preduzimanja zajedničkih mera u pogledu inspeksijskog nadzora, međutim do danas nema informacija o formiranju ovog tela.**

93 Obuke su rađene u okviru IPA 2013 projekta „Dalji razvoj upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima u RS“ (ref. br. Tvining projekat SR 13 IB EN 03).

Donošenje novog Pravilnika o dozvolama za obavljanje delatnosti prometa, odnosno dozvola za korišćenje naročito opasnih hemikalija („Službeni glasnik RS“, broj 6/2017), kojima se hemikalije klasifikovane u klasu opasnosti korozivno oštećenje/iritacija kože potkategorija 1b smatraju naročito opasnim hemikalijama, izazvala je dodatne probleme u implementaciji ovog propisa u praksi. Pre svega, nisu jasni naučni kriterijumi na osnovu kojih su hemikalije klasifikovane u ovu potkategoriju opasnosti uvrštene u naročito opasne hemikalije. Takođe, s obzirom na to da u ovu potkategoriju opasnosti spada veliki broj proizvoda iz tzv. kućne hemije, pre svega odmašćivači koji se koriste za čišćenje masnih naslaga, broj lica kojima je potrebna dozvola za obavljanje delatnosti prometa se značajno povećao, uključujući samostalne trgovinske radnje koji stavljaju u promet hemikalije sa ovom potkategorijom i klasom opasnosti, a sistem izdavanja ovih dozvola distributerima od strane lokalnih samouprava još uvek nije u potrebnoj meri zaživeo u praksi. Novim propisom o naročito opasnim hemikalijama ne postiže se zaštita krajnjeg potrošača (što je bio jedan od ciljeva), jer se na fizičko lice koje koristi hemikaliju za opštu upotrebu, u najvećem broju slučajeva propis i ne primenjuje. Uvođenje ove mere nema utemeljenje sa aspekta stvarne opasnosti koju potkategorija 1b predstavlja i nije primenljiva u praksi niti sa aspekta vrste proizvoda na koje se primenjuje, niti sa aspekta privrednih subjekata koji su njome obuhvaćeni.

Dalju harmonizaciju propisa u oblasti klasifikacije i obeležavanja treba pozdraviti, međutim u sprovođenju propisa vezano za obeležavanje hemikalija nastao je problem u vezi sa izmenama teksta oznaka predostrožnosti (P oznake), naročito u situacijama kad se suštinski nije izmenilo značenje teksta, već je neznatno promenjena njegova formulacija, a dat je kratak rok za usaglašavanje sa ovim izmenama. To je dovelo do neusaglašenosti etiketa na hemikalijama koje se stavljaju u promet sa važećim propisima. S obzirom na to da je snabdevač dužan da postojeće etikete zameni novim u roku od oko tri meseca, to za njega predstavlja značajno finansijsko opterećenje bez prethodne informacije da ove troškove može očekivati, a da se suštinski nije promenilo značenje same oznake predostrožnosti, niti je dat dovoljno dug prelazni rok koji bi omogućio postepenu i plansku izradu novih etiketa, kada se one koje su već odštampale potroše. Ovo ukazuje da transparentnost u donošenju propisa i predvidljivost troškova vezano za poslovanje sa hemikalijama na našem tržištu nije zadovoljavajuća, te da o ovakvim promenama treba na vreme obavestiti privredne subjekte na čije poslovanje se one mogu reflektovati.

Iako postoji dijalog nadležnih organa sa industrijom i ostalim zainteresovanim stranama, potrebno ga je nastaviti radi daljeg informisanja o njihovim obavezama u vezi sa primenom EU propisa u oblasti hemikalija i biocidnih proizvoda. Pored novog zakonodavnog okvira u pogledu biocidnih proizvoda, neophodno je uspostaviti adekvatne mehanizme za poslovanje domaće privrede. Naime, s obzirom na odredbe člana 95 Uredbe o biocidnim proizvodima, kojima se uspostavlja Lista snabdevača aktivnih supstanci, te činjenicu da se na tržište EU ne mogu stavljati biocidni proizvodi koji sadrže aktivne supstance čiji snabdevači nisu navedeni na toj listi, adekvatni mehanizmi moraju biti uspostavljeni u novom zakonodavnom okviru koji će omogućiti da se domaća privreda pripremi za ovakve uslove kada dođe do pristupanja Srbije u EU. Pored navedenog, potrebno je obezbediti i druge uslove koji se odnose na uspostavlja-

nje informacione infrastrukture za sigurnu vezu sa EU informacionim sistemom i mera za zaštitu podataka, kao i angažovanje eksternih kapaciteta u pogledu stručnjaka koji imaju adekvatna profesionalna znanja za procenu rizika od biocidnih proizvoda radi izdavanja odobrenja od strane nadležnog organa Republike Srbije.

Aktuelni Zakon o biocidnim proizvodima predviđa nacionalni postupak na osnovu koga se biocidni proizvodi stavljaju u promet, odnosno postupak upisa biocidnog proizvoda u Privremenu listu za dostavljanje tehničkog dosijea. Laboratorijsko ispitivanje efikasnosti biocidnog proizvoda u skladu sa načinom upotrebe istog je obavezni dokument koji je potrebno dostaviti u ovom postupku. Međutim, u Srbiji, a često i u regionu, ne postoje laboratorijski kapaciteti za ispitivanje efikasnosti svih tipova biocidnih proizvoda, naročito repelenata. Pojedine članice EU na nivou nacionalnog postupka za upis biocidnih proizvoda ne zahtevaju ispitivanja efikasnosti za one tipove biocidnih proizvoda gde ne postoje usaglašene metode ispitivanja. S obzirom na to da Izveštaj o proceni aktivne supstance u biocidnom proizvodu koji izrađuje Evropska agencija za hemikalije, sadrži podatke o nameni i efektivnoj koncentraciji aktivne supstance u biocidnom proizvodu, ove podatke bi trebalo koristiti za prijavu onih tipova biocidnih proizvoda za koje ne postoje laboratorijski kapaciteti, odnosno ne postoje usaglašene metode ispitivanja dok se ne steknu potrebni uslovi. Međutim, trenutna praksa kod nas pokazuje da zahtev za upis biocidnog proizvoda često biva odbijen od strane nadležnog organa usled nedostatka laboratorijskog ispitivanja biocidnog proizvoda, tako da pojedine proizvode koji se nalaze na tržištu EU nije moguće staviti u promet i u Srbiji.

U vezi sa POPs hemikalijama, a imajući u vidu da još uvek nije usvojen ažurirani Nacionalni implementacioni plan (NIP) za sprovođenje Stokholmske konvencije od strane Vlade RS, otežano je sprovođenje aktivnosti iz specifičnih akcionih planova koji su sastavni deo ažuriranog NIP. Ovo se naročito odnosi na nastavak sprovođenja monitoringa POPs hemikalija na osnovu uspostavljenih aktivnosti programa za merenje nivoa POPs u životnoj sredini i hrani, kao i uključivanje novih POPs u postojeći program. Kako bi se uspostavio funkcionalan sistem za monitoring POPs, neophodno je unaprediti rad laboratorija za merenje, naročito novih POPs, kroz akreditaciju metoda, nabavku laboratorijske opreme i usavršavanje zaposlenih u laboratoriji. Potrebno je istaći neke od postignutih rezultata u okviru projekta UNIDO/GEF „Pravilno upravljanje i konačno odlaganje PCB u RS“, a pre svega izradu Tehničkog vodiča za pravilno upravljanje PCB otpadom u skladu sa smernicama Stokholmske konvencije o POPs.

S obzirom na to da se propisi o hemikalijama odnose samo na jednu fazu životnog ciklusa hemikalija, tj. na stavljanje u promet i korišćenje hemikalija, a da postoje i druge faze životnog ciklusa hemikalija od proizvodnje pa sve do odlaganja, veoma je važno ostvariti saradnju i koordinaciju odeljenja zaduženog za sprovođenje propisa o hemikalijama sa drugim relevantnim sektorima, i to prvenstveno u oblasti zaštite životne sredine. Ova saradnja i koordinacija je neophodna s obzirom na potrebu sinhronizovanog preduzimanja aktivnosti koje su u nadležnosti različitih sektora, a u cilju obezbeđivanja adekvatnog upravljanja hemikalijama kroz kompletan životni ciklus i

ostvarivanja principa strateškog pristupa upravljanja hemikalijama (SAICM).⁹⁴ **Do danas nema informacija o osnivanju i radu Zajedničkog tela, niti o donošenju Integrisanog programa upravljanja hemikalijama, što je predviđeno Zakonom o hemikalijama (član 7).**

Tokom 2017. godine, organizacija civilnog društva Alternativa za bezbednije hemikalije, članica Koalicije 27, sprovela je istraživanje sadržaja opasne hemikalije bisfenol A u termalnom papiru i objavila izveštaj u okviru **kampanje „Toksični račun“**.⁹⁵ Laboratorijski su testirani uzorci termalnog papira od većine distributera i uvoznika u Republici Srbiji (fiskalnih računa, bankovnih isečaka i sl.) na prisustvo supstance bisfenol A. Testirani su i veliki trgovinski lanci, a sve analize izvršene su u Institutu za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“. Rezultati su pokazali da skoro **svi fiskalni računi u Srbiji sadrže opasnu supstancu bisfenol A, što je izazvalo veliku pažnju u medijima**. Bisfenol A je supstanca za koju je dokazano da može štetno da utiče na plodnost, da ometa rad endokrinog sistema, da može da izazove alergijske reakcije na koži i iritaciju respiratornih organa, kao i da dovede do teškog oštećenja oka. Ova hemikalija se koristi u proizvodnji termalnog papira kao razvijач boje. Ona nije hemijski vezana za papir tako da pri kontaktu sa kožom dolazi do njene migracije i apsorpcije u kožu.⁹⁶

Baš zbog toga u decembru 2016. godine Evropska komisija je donela odluku o zabrani, odnosno ograničenju upotrebe bisfenola A u termalnom papiru,⁹⁷ kako bi se pre svega smanjio rizik po zdravlje ljudi koji su na svom radnom mestu svakodnevno izloženi BPA iz fiskalnih računa, kao što su zaposleni na kasama u trgovinskim lancima, a naročito trudnice. Ova odluka počinje da se primenjuje od 2. januara 2020. godine u EU. **Republika Srbija do sada nije preuzela ovu odredbu u domaće zakonodavstvo, ali je ažuriranje odgovarajućeg propisa na osnovu NPAA najavljeno za mart 2018. godine.** Pored toga, bisfenol A se od januara prošle godine nalazi i na Listi kandidata supstanci koje izazivaju zabrinutost u Evropskoj uniji, s obzirom na to da je dokazano da može štetno da utiče na plodnost i da ometa rad endokrinog sistema.⁹⁸

Vlada Republike Srbije u cilju borbe protiv sive ekonomije i jačanja poreske kulture već drugi put po redu (u 2017. i 2018. godini) priređuje nagradnu igru „Uzmi račun i pobedi“ u kojoj je potrebno da učesnici prikupe i pošalju određen broj fiskalnih računa kako bi pokušali da dobiju neku od predviđenih nagrada. Imajući u vidu sve navedeno, **sprovedenje nagradne igre povećava rizik od bisfenola A jer građani čuvanjem računa i njihovim kasnijim prebrojavanjem i stavljanjem u kovertu imaju produžen kon-**

94 Strateški pristup međunarodnom upravljanju hemikalijama (Strategic Approach to International Chemicals Management) – SAICM.

95 Toksični račun – Ispitivanje sadržaja bisfenola A u termalnom papiru, plastičnoj i papirnoj ambalaži za hranu. (2017). Alternativa za bezbednije hemikalije ALHem.

96 JRC EC 2010. Updated European Union risk assessment report, 4,4' – isopropylidenediphenol (bisphenol-A): environment addendum of February 2008 – Study.

97 Commission Regulation (EU) 2016/2235 on 12 December 2016 amending Annex XVII to Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council concerning the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH) as regards bisphenol A. Journal of the European Union, Regulation 2016/2235, Dec 2016.

98 ECHA, European Chemicals Agency. Candidate list of substances of very high concern for Authorisation, published in accordance with Article 59(10) of the REACH Regulation: inclusions of substances of very high concern in the Candidate List for eventual inclusion in Annex XIV ED/30/2017, ED/01/2017, ED/01/2018.

takt sa fiskalnim računima i time višestruko povećavaju svoju izloženost bisfenolu A, pa tako i rizik od njegovih negativnih uticaja.

Iako sve članice Koalicije 27 podržavaju jačanje poreske kulture u cilju smanjenja sive ekonomije u Republici Srbiji, nedopustivo je da se ovakva kampanja sprovodi na štetu zdravlja građana s obzirom na to da postoje i druge mere koje bi bile podjednako uspešne, a bez štetnog uticaja na zdravlje ljudi, kao što su: jačanje inspekcijskog nadzora, efikasnije sankcionisanje nepoštovanja propisa iz ove oblasti, unapređivanje poslovnog okruženja, kao i uvođenje podsticaja za privredu. Pored toga, potrebno je skrenuti pažnju i na **opasnu praksu reciklaže ovog papira**, zato što taj postupak predstavlja još jedan od puteva unosa ove opasne hemikalije u organizam, a to je unos preko hrane pri kontaktu sa recikliranom papirnom ambalažom koja se koristi za pakovanje hrane (kutije za konditorske proizvode, pakovanja za picu). Zakon o zaštiti životne sredine počiva na **načelu prevencije i predostrožnosti**, što znači da **svaka aktivnost mora biti planirana i sprovedena na način da, između ostalog, predstavlja najmanji rizik po životnu sredinu i zdravlje ljudi**. Sprovedenje nagradne igre „Uzmi račun i pobedi“ u situaciji kada u Republici Srbiji nije na snazi zabrana korišćenja bisfenola A u termalnom papiru u potpunosti se kosi sa ovim načelima.

FINANSIRANJE

S obzirom na to da je finansijski aspekt upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima detaljno analiziran u prethodnim izveštajima, napominjemo da nije bilo promena od tada. **Sistem upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima finansira se iz budžeta Republike Srbije.** Imajući u vidu strukturu i način funkcionisanja budžetskog sistema, podaci u kom iznosu su prihodi ostvareni od taksi utrošeni za sprovođenje upravnih postupaka i razvoj sistema upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima nisu nam poznati, kao ni **to da li je i koliki deo troškova plaćen iz sredstava drugih poreskih obveznika, odnosno od onih koji od hemikalija i/ili biocidnih proizvoda ne ostvaruju prihode**. Ovo nije u saglasnosti sa osnovnim principima utvrđenim u REACH-u i BPR-u, niti sa pratećim sprovedenim uredbama EU kojima se uređuju naknade (Regulation (EC) No 340/2008 i Regulation (EU) No 564/2013), a prema kojima troškove u vezi sa regulatornim postupcima u pogledu hemikalija i biocidnih proizvoda moraju snositi privredni subjekti koji od njihovog stavljanja u promet ostvaruju prihode.

PREPORUKE

Zakonodavni okvir

- Uspostaviti adekvatnu dinamiku usaglašavanja sa relevantnim izmenama i dopunama propisa EU u ovoj oblasti.
- Usvajati novi Zakon o biocidnim proizvodima usaglašen sa Uredbom EU 528/2012 o biocidnim proizvodima u meri u kojoj to bude bilo moguće zbog

centralizovanih procedura na nivou EU.

- Uraditi izmenu Pravilnika o dozvolama za obavljanje delatnosti prometa, odnosno dozvolama za korišćenje naročito opasnih hemikalija u smislu izbacivanja klase opasnosti korozivno oštećenje/iritacija kože potkategorija 1b iz kriterijuma za naročito opasne hemikalije. Pri sledećoj izmeni Zakona o hemikalijama predložimo ukidanje odredaba koje se odnose na naročito opasne hemikalije (ne postoje ni u EU), s obzirom na postojanje drugih mera za kontrolu rizika od opasnih hemikalija koje se u praksi već izvestan period sprovode.

Sprovođenje propisa

- Potrebno je nastaviti sa unapređenjem postojećih administrativnih i stručnih kapaciteta u ovoj oblasti i stvoriti mehanizme i uslove za angažovanje eksternih stručnjaka kako bi se nadomestio nedostatak kapaciteta za poslove regulatorne procene rizika.
- Potrebno je da Vlada RS usvoji što je moguće pre ažurirani NIP za sprovođenje Stokholmske konvencije o POPs kako bi se realizovale aktivnosti definisane u specifičnim akcionim planovima, pre svega aktivnosti koje se odnose na monitoring POPs u životnoj sredini i hrani.
- Unaprediti sprovođenje upravnih postupaka kroz uspostavljanje informacione infrastrukture za elektronsku dostavu podataka sa odgovarajućom zaštitom podataka i nivoima pristupa.
- Uspostaviti zajedničko telo radi planiranja, praćenja, usklađivanja i preduzimanja zajedničkih mera različitih inspekcija nadležnih za kontrolu i nadzor u pogledu hemikalija i biocidnih proizvoda.
- Osnovati zajedničko telo za integrisano upravljanje hemikalijama kako bi se uspostavila zadovoljavajuća saradnja i koordinacija između svih relevantnih sektora i obezbedilo bezbedno upravljanje hemikalijama kroz čitav životni ciklus, odnosno donošenje i sprovođenje Integrisanog programa upravljanja hemikalijama.

Finansiranje

- Propisati takse za postupke u vezi sa hemikalijama i stvoriti finansijske mehanizme kojima će se osigurati da troškove u vezi sa regulatornim postupcima u pogledu hemikalija i biocidnih proizvoda snose privredni subjekti koji od njihovog stavljanja u promet ostvaruju prihode.